

שחיטה שאינה ראויה (חולין פ"ה)

א. מחלוקת בין ר"ש הסובר ששחיטה שאינה ראויה (שאינה מתרת לאכילה), לא הוי שחיטה, לבין ר"מ הסובר ששחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה.

הרמב"ם בפ"ב משחיטה ה"ו פסק כר"מ ששחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה. מלבד בחיוב בכסוי הדם, שפוסק כר"מ, כדברי הגמ' בחולין פ"ה שרבי פוסק בכיסוי הדם כר"מ, מהפסוק "אשר יאכל" שלומד, שרק שחיטה המתירה לאכילה מחייבת בכסוי הדם.

רמב"ם הלכות שחיטה פרק יב הלכה ו

שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה,

והקשה הגרע"א בחידושו לקידושין, (ובחידושו בסוף חולין מערכה שלימה) שמשמע מהגמ' כאן, ובקידושין נ"ח. שהשוחט טריפה בעזרה, תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן אם אסור בהנאה, והגמ' תולה המחלוקת אם שחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה או לא. לר"ש הסובר שלא הוי שחיטה, הרי הבהמה לא אסורה בהנאה, וניתן לקדש בה אשה. ואילו לרבנן הסוברים שהוי שחיטה, הבהמה אסורה בהנאה, ואינה מקודשת. והרמב"ם בפ"ב משחיטה ה"ב פסק כר"ש שהשוחט חולין טריפה בעזרה, מותר בהנאה. דהיינו שחיטה שאינה ראויה לא הוי שחיטה.

רמב"ם הלכות שחיטה פרק ב הלכה ב

וזה שנשחט חוץ למקום הוא שמותר לאכלו בכל השערים, אבל השוחט חולין בעזרה אותו הבשר טהור ואסור בהנייה כבשר בחלב וכיוצא בו, וקוברים אותו ואפרו אסור אפילו שחט לרפואה או לאכילת עכו"ם או להאכיל לכלבים, אבל הנוחר בעזרה, והמעקר, ועכו"ם ששחט, והשוחט ונמצא טרפה, והשוחט בהמה חיה ועוף הטמאים בעזרה הרי אלו כולן מותרין בהנייה.

רבי עקיבא איגר מסכת קידושין דף נח עמוד א

בסוגיא דחולין שנשחטו בעזרה. הרמב"ם (פ"ב ה"ב משחיטה) כ' השוחט חולין בעזרה ונמצא טריפה מותר בהנאה, ותמה הכ"מ אמאי פסק רבינו כר' שמעון לגבי רבנן. (הג"ה בסוגיא זו עי' במה שהועתק לעיל נ"ו ב' באורך).

א) ולענ"ד יותר יש לתמוה דכפי הנראה בפשטות הסוגיא (חולין פה: וקידושין נח) דפלוגתייהו דר"ש ורבנן תליא בפלוגתא דפליגי ג"כ באו"ב וכיסוי דם אם שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה או לא, וכיון דקיי"ל בכל מילי שמה שחיטה זולת בכיסוי מקרא דאשר יאכל, א"כ ממילא לענין חולין בעזרה מהראוי לפסוק כרבנן דשמה שחיטה ובנמצאת טריפה תהא אסורה בהנאה.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף פה עמוד א

מתני'. השוחט ונמצאת טריפה, והשוחט לעבודת כוכבים, והשוחט חולין בפנים, וקדשים בחוץ, חיה ועוף הנסקלים רבי מאיר מחייב, וחכמים פוטרים. השוחט ונתנבלה בידו, הנוחר והמעקר פטור מלכסות.

גמ'. אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן: ראה רבי דבריו של ר"מ באותו ואת בנו, ושנאו בלשון חכמים. ודרבי שמעון בכסוי הדם, ושנאו בלשון חכמים. מאי טעמא דרבי מאיר באותו ואת בנו, אמר ר' יהושע בן לוי גמר שחיטה משחוט חוץ, מה התם שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אף הכא נמי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. ורבי שמעון מאי טעמא א"ר מני בר פטיש: גמר מטבוח טבח והכן, מה להלן שחיטה ראויה, אף כאן שחיטה ראויה.

היינו דקאמר רבי חייא: ראה רבי דבריו של רבי מאיר באותו ואת בנו, ושנאו בלשון חכמים. מאי טעמא דר' מאיר בכסוי הדם אמר ר' שמעון בן לקיש: גמר שפיקה שפיקה משחוט חוץ, מה להלן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אף כאן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה; ורבי שמעון אשר יאכל כתיב; ורבי מאיר ההוא למעוטי עוף טמא הוא דאתא; ורבי שמעון עוף טמא מאי טעמא דלאו בר אכילה הוא; והיינו דאמר רבי חייא: ראה רבי דבריו של רבי שמעון בכסוי הדם, ושנאו בלשון חכמים,

אמר רבי אבא: לא לכל אמר ר' מאיר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, מודה ר"מ שאין מתירתה באכילה: ולא לכל אמר ר"ש שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, מודה רבי שמעון שמטהרתה מידי נבלה,

אמר מר: לא לכל א"ר מאיר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, מודה רבי מאיר שאין מתירתה באכילה. פשיטא טרפה בשחיטה מי מישתריא לא צריכא לשוחט את הטרפה ומצא בה בן ט' חי, סד"א: הואיל דאמר רבי מאיר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה תהני ליה שחיטת אמו ולא ליבעי שחיטה, קמשמע לן. ותסברא, והאמר ר"מ: בן פקועה טעון שחיטה לא צריכא, דרבי סבר לה כר' מאיר, וסבר לה כרבנן; סבר לה כרבי מאיר דאמר שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, וסבר לה כרבנן דאמרי שחיטת אמו מטהרתו, כיון דאמור רבנן שחיטת אמו מטהרתו, תהני ליה שחיטת אמו ולא ליבעי שחיטה, קמ"ל.

ולא לכל אמר רבי שמעון: שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, מודה ר"ש שמטהרתה מידי נבלה. פשיטא, דאמר רב יהודה אמר רב, ואמרי לה במתניתא תנא: וכי ימות מן הבהמה מקצת בהמה מטמאה, ומקצת בהמה אינה מטמאה, ואי זו זו טרפה ששחטה לא צריכא לשוחט את הטרפה, והיא חולין בעזרה, דתניא: השוחט את הטרפה, וכן השוחט ונמצאת טריפה זה וזה חולין בעזרה ר"ש מתיר בהנאה, וחכמים אוסרין. סד"א, הואיל וא"ר שמעון מותר בהנאה, אלמא לאו שחיטה היא כלל, אימא מידי נבלה

נמי לא מטהרה, קמ"ל. אמר ליה רב פפא לאביי: וסבר ר"ש חולין בעזרה דאורייתא היא א"ל: אין, והתנן: ר' שמעון אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו באש, וכן חיה שנשחטה בעזרה; אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דגזרינן חיה אטו בהמה, אלא אי אמרת דרבנן בהמה מאי טעמא דילמא אתי למיכל קדשים בחוץ, היא גופה גזרה, ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה

מחלוקת בין ר"מ ור"ש אם שחיטה כשירה טכנית, שאינה ראויה (שאינה מתרת לאכילה), שמה שחיטה. או לא. ר"מ אומר שהוי שחיטה, ור"ש אומר שלא הוי שחיטה. נ"מ

1. אם שחיטה שאינה ראויה לא הוי שחיטה, מותר לשחוט את בנו באותו יום.
2. אם שחיטה שאינה ראויה לא הוי שחיטה, לא חייב בכיסוי הדם.
3. אם שחט חולין בעזרה ונמצא טריפה, האם נאסר גם בהנאה, ככל חולין שנשחטו בעזרה. והאם לוקה על שחיטת חולין בעזרה אם זה דאורייתא?

הגמ' אומרת שרבי, מסדר המשנה, פסק הלכה כר"מ באותו ואת בנו, שאפילו ששחט אותו שחיטה שאינה ראויה כגון שאמו היתה טריפה, אסור לשחוט את בנו באותו יום. ואילו לגבי חיוב בכסוי הדם, פסק כר"ש שהשוחט את הטריפה פטור מלכסות.

ומסבירה הגמ' שמחלוקת ר"מ ור"ש אינה מחלוקת במציאות אם שחיטה שאינה מתרת לאכילה נקראת שחיטה או עריפה. ברור שאם שחט כדן, זה נקרא שחיטה. והמחלוקת היא בכל מקרה לדינו אם צריך שחיטה המתירה לאכילה.

וממשיכה הגמ' ואומרת שאפילו ר"ש הסובר ששחיטה שאינה ראויה אינה שחיטה, הרי השוחט את הטריפה אינה נחשבת נבילה, ואינה מטמא במשא, כי נבילה זה שנעשה פסול בשחיטה. וכן מודה ר"מ שאם שחט טריפה אין השחיטה מועילה לולד חי הנמצא בתוכה, שהרי השחיטה לא התירה לאכילה את האם, ולא תתיר את הולד.

הסיבה א"כ שרבי פסק כר"ש שהשוחט טריפה אינו חייב לכסות כי הוא סובר כלימודו של ר"ש, "אשר יאכל", שרק כאשר השחיטה מתירה לאכילה חייב לכסות את הדם. ואילו רבי פסק כר"מ לגבי אותו ואת בנו, כי שם הוא סובר כלימודו של ר"ש שלומד "שחיטה שחיטה" משחטי חוץ.

הרמב"ם פוסק כרבי, דהיינו כר"ש בכיסוי הדם וטעמו שנאמר "אשר יאכל", שרק שחיטה המתירה לאכילה חייבת בכיסוי הדם.

רמב"ם הלכות שחיטה פרק יד הלכה י

אין חייב בכסוי אלא דם שחיטה הראויה לאכילה שנאמר אשר יאכל, לפיכך השוחט ונמצאת טרפה, או השוחט חולין בעזרה, או השוחט חיה ועוף שנגמר דינו לסקילה והשוחט ונתנבלה בידו פטור מלכסות, וכן חרש שוטה וקטן ששחטו בינו לבין עצמן פטורין מלכסות דם שחיטתן.

לגבי אותו ואת בנו, פוסק כ"ש, ששחט את האם, ונמצאה טריפה, ואח"כ שחט את בנה לוקה, אולם הוא אינו אומר כפי' הגמ' שהסיבה שרבי פוסק כ"ש כי הוא סובר כלימודו של ר"ש משחטי חוץ, אלא כותב הרמב"ם, כי "שחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה".

רמב"ם הלכות שחיטה פרק יב הלכה ו

שחיטה שאינה ראויה לאכילה שמה שחיטה, לפיכך הראשון ששחט חולין בעזרה או טריפה או שור הנסקל ועגלה ערופה ופרה אדומה או ששחט לעכו"ם ובא האחרון ושחט את השני לוקה, וכן אם שחט הראשון את האחד ובא האחרון ושחט את השני והרי הוא חולין בעזרה או שור הנסקל או עגלה ערופה ופרה אדומה הרי זה לוקה.

וזה תמוה, שלכאורה משמע מהגמ', שלהלכה, כך פסק רבי, אין בכלל הכרע אם שחיטה שאינה ראויה נחשבת שחיטה, אלא הדבר תלוי אך ורק אם בדין המסויים יש חיוב רק בשחיטה המתירה באכילה. ומהרמב"ם משמע שהוא פוסק ששחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה.

ג. אלא שהרמב"ם לא למד כך בגמ', שהרי לגבי טבח ומכר ונמצאת טריפה, או שטבח חולין בעזרה, המשנה בב"ק מביאה מחלוקת ר"ש ורבנן, אם משלם ד'ו-ה'. ומסבירה הגמ' שהמחלוקת תלויה אם שחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה. ושם בגמ' סתם רבי כ"מ ששחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה. ואין לימוד שדווקא שחיטה המתירה לאכילה מחייבת בד'ו-ה'.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף ע עמוד א

השוחט ונמצאת טריפה, השוחט חולין בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה; רבי שמעון פוטר בשני אלו.

וכן פסק הרמב"ם כרבנן, שחייב ד'ו-ה' אפילו בטריפה או בחולין בעזרה. ולכן למד הרמב"ם שלא כדברי ר' חייא בר אבא, שרבי לא פוסק לגבי שחיטה שאינה ראויה אם הוי שחיטה או לא, ורק סובר שבכיסוי הדם, יש לימוד שחייב רק אם הבשר ראוי לאכילה, ואילו באותו ואת בנו, יש לימוד שאפילו שאינו ראוי לאכילה אסור לשחוט. אלא הרמב"ם לומד שרבי פוסק כ"מ

ששחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה. שהרי רבי כתב לגבי טביחה ומכירה את סברתו של ר"מ בשם רבנן.

רמב"ם הלכות גניבה פרק ב הלכה ח

השוחט ונתנבלה בידו והנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל בלבד, אבל אם שחט לרפואה או לכלבים או שנמצאת טריפה או ששחטו בעזרה משלם תשלומי ארבעה וחמשה, אע"פ שחולין שנשחטו בעזרה אסורין בהנאה הואיל ואיסורן מדבריהם הרי זה חייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה.

אלא שעדיין קשה. הרי לפי ר"מ, ששחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה, ולגבי תשלומי ד' ו-ה' אין לימוד שצריך דוקא ראוי לאכילה, למה תולה הרמב"ם את הדין שאם שחט הגנבה בעזרה, משלם ד' ו-ה' אע"פ שאסורין בהנאה, בגלל שחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, מה השייכות לחיוב ד' ו-ה'?

ד. וצריך לומר

יש מחלוקת בין הרמב"ם לראשונים מה מהות האיסור של חולין שנשחטו בעזרה הגמ' בקידושין "המקדש בחולין שנשחטו בעזרה" מחפשת מהיכן לומדים איסור חולין שנשחטו בעזרה שיטת הראשונים תוס' רשב"א וריטבא, שעיקר הלימוד לאיסור חולין שנשחטו בעזרה מהיתור שנאמר בשחיטת קדשים ושחט, ושחט אותו, ושחט אותו. והלימוד אותו אתה שוחט בעזרה ולא חולין בעזרה. והייתורים אחד לעופות ואחד לאיסור אכילה. ז"א יש שני איסורים שלומדים מקדשים: 1. איסור לשחוט חולין בעזרה. 2. איסור אכילה לחולין שנשחטו בעזרה. והאיסורים הללו לומדים משחיטת קדשים. אבל אין איסור כלל להכניס חולין לעזרה אלא רק לעשות כעין עבודה שחיטה או הנפה בחולין.

שיטת הרמב"ם שאין כלל איסור עבודה בחולין בעזרה, יש רק איסור הכנסת חולין לעזרה כל דבר חולין אסור להכניס לעזרה וזה מדין מורא מקדש. דין שחיטת חולין בעזרה כלל לא נלמד מקדשים אלא זה דין בהלכות שחיטה. ואכן הרמב"ם כותב דין זה בהלכות שחיטה ולא בהלכות קרבנות. דין זה נלמד מהפסוק: "וכי ירחק ממך המקום". ואי אתה זובח בקירוב מקום. או בלשון של הרמב"ם: "בכל מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה". איסור שחיטת חולין בעזרה זה דין בהלכות שחיטה ולא בהלכות קדשים. ודין זה גזירת הכתוב אע"פ שהשחיטה כשרה שהרי הבהמה לא נתנבלה אלא הרי היא שחוטה וע"כ אינה מטמאת כנבלה. ואיסורה כמו בשר בחלב. דהיינו איסור חיצוני מגזירת הכתוב. כמו שיש איסור לבשר בשר בחלב כך יש איסור לשחוט חולין בעזרה. איסור האכילה נלמד מאותו פסוק "וזבחך

מבקרך... ואכלת" רק מה שאתה זוכה בריחוק מקום, אתה אוכל, ולא חולין שנשחטו בעזרה.

לגבי איסור הנאה בגמ' בפסחים כב' יש מחלוקת לגבי איסורי הנאה בכל איסורי אכילה.

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כא עמוד ב

דאמר רבי אבהו: כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו - אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה משמע עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה. בשלמא לרבי מאיר, דאמר אחד גר ואחד נכרי, בין במכירה בין בנתינה. מדאיצטריך קרא למישרא נבילה בהנאה - הא כל איסורין שבתורה אסורין בין באכילה בין בהנאה. אלא לרבי יהודה, דאמר לדברים ככתבן הוא דאתא - הא כל איסורים שבתורה מנא ליה דאסורין בהנאה נפקא ליה מלכלב תשלכון אתו, אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך לכלב כל איסורין שבתורה. ורבי מאיר: אותו אתה משליך לכלב, ואי אתה משליך לכלב חולין שנשחטו בעזרה. ואידך: חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא היא.

והיות והרמב"ם סובר כר' אבהו וכו"י שדברים ככתבם א"כ לא נשאר הלימוד מלכלב תשלכון אותו לאסור בהנאה חולין שנשחטו בעזרה. ולכן סובר הרמב"ם, שאיסור הנאה בחולין בעזרה לאו דאורייתא. (כרש"י ולא כתוס'). ואילו איסור אכילה, לומד הרמב"ם מ"בריחוק מקום". וזה ודאי דאורייתא.

ולכן גם פסק לגבי טבח חולין בעזרה משלם ד' וה' "מכיון שחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, שמאחר שפסק שישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ואם חולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה מדאורייתא הרי שקשה קושית הגמ': "מכי שחט בה פורתא אסורה והשאר לאו דידיה קטבח" ואז חייבם להעמיד ששחט בחוץ וגמר השחיטה בעזרה כמו שהגמ' מעמידה שם (ב"ק ע"ז), וע"כ כתב הרמב"ם שהיות וחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא כל גנב ששוחט טריפה בעזרה משלם ד' וה'.

ולפי זה יובן היטב שיטת הרמב"ם ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. וכן פסק שחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא. וא"כ איך פסק בפ"ב מהלכות שחיטה שאם שחט חולין בעזרה ונמצאת טריפה מותרת בהנאה. שזה רק כר"ש הסובר שחיטה שאינה ראויה לא הוי שחיטה. שהרי רבנן החולקים עליו אומרים שאסורה בהנאה.

אלא ודאי יש לומר בדעת הרמב"ם כפי שהסברנו שכל איסור שחיטת חולין בעזרה ואיסור אכילת חולין שנשחטו בעזרה נלמד מהדיוק בריחוק מקום אתה זוכה ואוכל ואי אתה זוכה ואוכל בקירוב מקום- בעזרה. וע"כ רק אותה שחיטה שמתירה לאכילה בחוץ אותה שחיטה אם תעשה בפנים נאסרת לאכילה ואסור לעשותה אבל טריפה אע"פ ששחיטתה הוי שחיטה

אין זו שחיטה המתרת באכילה בחוץ וע"כ אינה אסורה בפנים. וע"כ אין שחיטה זו אוסרתה באכילה כמו כל חולין שנשחטו בעזרה.

כמו שכתב הרמב"ם בכיסוי הדם שפסק שהשוחט את הטריפה פטור מלכסות אע"פ שמשמע לכאורה בגמ' שהמשנה שאומרת שחכמים פוטרם מלכסות טריפה שנשחטה זה כר' שמעון הסובר שחיטה שאינה ראויה לא הוי שחיטה והרי הרמב"ם סובר כר' מאיר ששחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה. אלא שהרמב"ם מסביר בעצמו שבכיסוי הדם התורה צוותה לכסות רק דם בהמה ששחיטתה היתירה אותה לאכילה ולא טריפה וע"כ פוסק ששוחט את הטריפה פטור מלכסות. וע"כ השוחט אותו ואת בנו חייב לכסות את הדם אע"פ שלוקה ארבעים מאחר והבשר מותר באכילה חייב לכסות אבל שוחט אותו ואת בנו אם אחד טריפה לוקה ארבעים כי שחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה. ופטור מלכסות שהרי אסורה באכילה